

Nieuwsbrief SR Updates

Nummer 39, 2024

Redactie: prof. mr. J.S. Nan en mr. C.L. van der Vis.

INHOUDSOPGAVE

Hoge Raad

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1876](#) 17-12-2024

Heeft de deken als toezichthouder op de advocatuur zelfstandig verschoningsrecht in strafrechtelijke onderzoeken, en is er sprake van zeer uitzonderlijke omstandigheden waarvoor het verschoningsrecht van de deken moet wijken?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1875](#) 17-12-2024

Heeft het Bureau Financieel Toezicht in de hoedanigheid van toezichthouder op het notariaat zelfstandig verschoningsrecht tegenover de politie en justitie in het geval van strafrechtelijk onderzoek?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1873](#) 17-12-2024

Is het bevel mee te werken aan nader onderzoek van de uitgedemde lucht rechtsgeldig gegeven, ook al is daaraan geen voorlopig onderzoek van de uitgedemde lucht voorafgegaan?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1877](#) 17-12-2024

Bewijsklacht.

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1874](#) 17-12-2024

Zijn het e-mailbericht van de raadsman en de brief van de verdachte om het cassatieberoep in te stellen binnen de cassatietermijn bij het hof ingekomen?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1868](#) 17-12-2024

Kon het hof zonder in het bijzonder de redenen op te geven afwijken van de door de verdediging naar voren gebrachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1847](#) 17-12-2024

Waren de aangiften van de vennootschapsbelasting bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1731](#) 17-12-2024

Aantekening mondeling vonnis.

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1834](#) 17-12-2024

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1833](#) 17-12-2024

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

[Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2024:1733](#) 17-12-2024

Heeft het hof in het bijzonder redenen opgegeven die hebben geleid tot het opleggen van een onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende straf?

RECHTSPRAAK

Heeft het hof in het bijzonder redenen opgegeven die hebben geleid tot het opleggen van een onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende straf?

Heeft het hof in het bijzonder redenen opgegeven die hebben geleid tot het opleggen van een onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende straf?

Het cassatiemiddel klaagt onder meer dat het hof heeft verzuimd in het bijzonder de redenen op te geven die hebben geleid tot het opleggen van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Het cassatiemiddel slaagt in zoverre. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal onder 1, 6, 7 en 12. Dat brengt mee dat bespreking van het restant van het cassatiemiddel niet nodig is.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1733

Zaaknummer: 23/04133

Rechters: V. van den Brink, A.E.M. Röttgering en R. Kuiper

Advocaten: A. Darrazi

Wetsartikelen: 359 Sv

RECHTSPRAAK

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

Het cassatiemiddel klaagt dat het hof in strijd met artikel 359 lid 2 tweede volzin Sv niet in het bijzonder de redenen heeft opgegeven waarom het is afgeweken van een door de verdediging naar voren gebracht uitdrukkelijk onderbouwd standpunt over de betrouwbaarheid van de verklaringen van de aangever en de getuige [betrokkene 1].

Het cassatiemiddel leidt niet tot cassatie. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1833

Zaaknummer: 22/02818

Rechters: V. van den Brink, Y. Buruma en A.E.M. Röttgering

Advocaten: J.H. Rump

Wetsartikelen: 359 Sv

RECHTSPRAAK

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

Is het oordeel van het hof dat de verklaringen van de aangever en de getuige betrouwbaar zijn toereikend gemotiveerd?

De cassatiemiddelen klagen over de bewezenverklaring.

De cassatiemiddelen leiden niet tot cassatie. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1834

Zaaknummer: 22/02819

Rechters: V. van den Brink, Y. Buruma en T.B. Trotman

Advocaten: D.P. Poppe

Wetsartikelen: 359 Sv

RECHTSPRAAK

Waren de aangiften van de vennootschapsbelasting bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen?

Waren de aangiften van de vennootschapsbelasting bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen?

Het cassatiemiddel klaagt over de bewezenverklaring van het onder 1 ten laste gelegde voor zover deze inhoudt dat de daarin vermelde aangiften vennootschapsbelasting bestemd waren om tot bewijs van enig feit te dienen.

Ten laste van de verdachte is overeenkomstig de tenlastelegging onder 1 bewezen verklaard dat:

‘hij op 15 juli 2012 te Bussum

- een op naam van [A] B.V. gestelde aangifte voor de vennootschapsbelasting over het jaar 2009 en

- een op naam van [A] B.V. gestelde aangifte voor de vennootschapsbelasting over het jaar 2010, zijnde geschriften die bestemd waren om tot bewijs van enig feit te dienen, (telkens) valselijk heeft opgemaakt,

immers heeft verdachte valselijk en in strijd met de waarheid

- in de aangifte over het jaar 2009 (onder meer) een bedrag van 6.467.428 euro als herinvesteringsreserve opgenomen en/of een bedrag van 6.467.428 als buitengewone last opgegeven (met als omschrijving “afboeking herinvesteringsreserve”) en/of een bedrag van € 9.000.000,- wegens bedrijfsgebouwen incl. ondergrond opgenomen en

- in de aangifte over het jaar 2010 (onder meer) een bedrag van 900.000 euro als afschrijving gebouwen en terreinen opgegeven,

zulks (telkens) met het oogmerk om die geschriften als echt en onvervalst te gebruiken of door ander(en) te doen gebruiken.’

De tenlastelegging is toegesneden op artikel 225 lid 1 Sr. Daarom moet worden aangenomen dat de in de tenlastelegging en de bewezenverklaring voorkomende woorden ‘bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen’ zijn gebruikt in de betekenis die deze woorden hebben in die bepaling.

Het hof heeft vastgesteld dat de Belastingdienst aan de verdachte ambtshalve aanslagen in de vennootschapsbelasting voor de jaren 2009 en 2010 heeft opgelegd en dat de verdachte vervolgens digitaal de aangiften voor de vennootschapsbelasting voor de jaren 2009 en 2010 heeft ingediend. Het hof heeft overwogen dat de ingediende aangiften, die elk bestaan uit een digitaal formulier waarin uitsluitend opgave is gedaan van posten en daarbij vermelde bedragen, fiscaalrechtelijk worden opgevat als bezwaarschriften tegen de ambtshalve opgelegde aanslagen. Daarin ligt als vaststelling van het hof besloten dat deze aangiftebiljetten de gronden tot uitdrukking brengen waarop het betreffende bezwaar steunt. De aangiftebiljetten behelzen daarmee in de kern het verzoek aan de inspecteur de aan de verdachte opgelegde aanslagen in de vennootschapsbelasting voor de jaren 2009 en 2010 te heroverwegen, in die zin dat deze aanslagen worden verminderd overeenkomstig de in die aangiftebiljetten opgegeven bedragen.

Het hof heeft geoordeeld dat deze bezwaarschriften bestemd zijn om tot bewijs van enig feit te dienen. Dat oordeel is onjuist omdat aan een tegen een belastingaanslag gericht bezwaarschrift als zodanig, voor zover dat bezwaarschrift ertoe strekt het bedrag van de aanslag tot een bepaald bedrag te verminderen, in het maatschappelijk verkeer niet een zodanige betekenis voor het bewijs van de inhoud ervan pleegt te worden toegekend dat daaraan een bewijsbestemming in de zin van artikel 225 Sr toekomt. (Vgl. HR 3 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2542.) De Hoge Raad neemt daarbij in aanmerking dat een aangiftebiljet dat niet is ingediend binnen de in artikel 9 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen bepaalde termijn en waarmee de inspecteur bij de aanslagoplegging geen rekening heeft kunnen houden, niet kan gelden als een bij de belastingwet voorziene aangifte in de zin van de belastingwetgeving. (Vgl. HR 28 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1333.)

Het cassatiemiddel slaagt.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1847

Zaaknummer: 22/02851

Rechters: V. van den Brink, A.E.M. Röttgering en E.F. Faase

Advocaten: M.E. van der Werf

Wetsartikelen: 225 Sr

RECHTSPRAAK

Aantekening mondeling vonnis.

Aantekening mondeling vonnis.

Het cassatiemiddel klaagt, mede in het licht van een door de verdediging gevoerd verweer, over de motivering van de bewezenverklaring.

De enkelvoudige kamer van het hof heeft bij mondeling arrest het vonnis van de politierechter bevestigd. Uit de ‘aantekening mondeling vonnis’ als bedoeld in artikel 378a Sv (stempelvonnis) volgt dat de verdachte voor, kort gezegd, vernieling is veroordeeld tot onder meer een geldboete van € 325. Bij de stukken bevindt zich niet een proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg waarin op grond van artikel 378 lid 2 Sv het mondeling vonnis van de politierechter is aangetekend. De ‘aantekening mondeling vonnis’ van de politierechter bevat ook niet de bewijsvoering.

In zijn arrest van 6 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2026, heeft de Hoge Raad onder meer overwogen:

‘2.2.1. De aantekening van een mondeling vonnis van de politierechter dient ingevolge art. 378, tweede lid, Sv te voldoen aan de eisen die zijn gesteld in de Regeling aantekening mondeling vonnis door politierechter, kinderrechter, economische politierechter, de kantonrechter en de enkelvoudige kamer voor behandeling van strafzaken in hoger beroep van 2 oktober 1996 (Stcrt. 1996, 197) (hierna: de Regeling).

- Art. 1 van de Regeling houdt in dat de aantekening van een mondeling vonnis van de politierechter in geval van bewezenverklaring onder meer de navolgende gegevens dient te bevatten:

“b. alle gebezigde bewijsmiddelen en andere gronden voor de bewezenverklaring, alsmede vermelding van de redengevende feiten en omstandigheden, voor de beslissing dat het (de) feit(en) door de verdachte(n) is (zijn) begaan (voor de inhoud van de bewijsmiddelen kan worden verwezen naar het proces-verbaal van de terechtzitting en andere processtukken. Indien niet de gehele inhoud voor het bewijs is gebezigd, dan aangeven welk deel wel is gebruikt).”

- Art. 3 van de Regeling houdt wat betreft de uitspraak van de enkelvoudige kamer voor de behandeling van strafzaken in hoger beroep onder meer het volgende in:

“b. beslissing omtrent het vonnis waartegen hoger beroep is ingesteld (gehele of gedeeltelijke bevestiging/gehele of gedeeltelijke vernietiging);

(...)

d. inhoud van de bewijsmiddelen, voor zover deze tot het bewijs van het (de) tenlastegelegde feit(en) dient, alsmede vermelding van de redengevende feiten en omstandigheden, voor de beslissing dat het (de) feit(en) door de verdachte(n) is (zijn) begaan (voor de inhoud van de bewijsmiddelen kan worden verwezen naar het proces-verbaal van de terechtzitting en andere processtukken. Indien niet de gehele inhoud voor het bewijs is gebezigd, dan aangeven welk deel wel is gebruikt).’

Indien de enkelvoudige kamer van het hof mondeling arrest wijst, mag de aantekening van het mondeling arrest wat betreft de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen – in overeenstemming met de Regeling – verwijzen naar het proces-verbaal van de terechtzitting en/of andere processtukken, ongeacht of het geval als bedoeld in de tweede volzin van het derde lid van art. 359 Sv zich voordoet. Deze verwijzing kan, ook in geval van vernietiging van het mondeling vonnis bij mondeling arrest, zowel het proces-verbaal van de terechtzitting in eerste aanleg als het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep betreffen.

Omdat de ‘aantekening mondeling vonnis’ van de politierechter niet de bewijsvoering bevat, kan de Hoge Raad niet beoordelen of de bewezenverklaring toereikend is gemotiveerd.

Het cassatiemiddel slaagt.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1731

Zaaknummer: 22/02652

Rechters: V. van den Brink, Y. Buruma en T. Kooijmans

Advocaten: H. Oldenhof

Wetsartikelen: 378 Sv, 359 Sv, 425 Sv en 423 Sv

RECHTSPRAAK

Kon het hof zonder in het bijzonder de redenen op te geven afwijken van de door de verdediging naar voren gebrachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten?

Kon het hof zonder in het bijzonder de redenen op te geven afwijken van de door de verdediging naar voren gebrachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten?

Het cassatiemiddel klaagt dat het hof in strijd met artikel 359 lid 2 tweede volzin Sv niet in het bijzonder de redenen heeft opgegeven waarom het is afgeweken van door de verdediging naar voren gebrachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten over de bruikbaarheid voor het bewijs van de verklaringen van de [getuige 1] en van de herkenning van de verdachte door de [getuige 2] bij een enkelvoudige fotoconfrontatie.

Het cassatiemiddel leidt niet tot cassatie. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1868

Zaaknummer: 23/03520

Rechters: M.J. Borgers, C. Caminada en A.L.J. van Strien

Advocaten: F. Visser

Wetsartikelen: 359 Sv

RECHTSPRAAK

Bewijsklacht.

Bewijsklacht.

Het cassatiemiddel klaagt over de bewezenverklaring van de onder 2 ten laste gelegde diefstal door twee of meer verenigde personen.

Het cassatiemiddel slaagt. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1877

Zaaknummer: 22/01769

Rechters: M.J. Borgers, M. Kuijer en C.N. Dalebout

Advocaten: K. Renssen en S.W. Teuwen

Wetsartikelen: 358 Sv en 359 Sv

RECHTSPRAAK

Zijn het e-mailbericht van de raadsman en de brief van de verdachte om het cassatieberoep in te stellen binnen de cassatietermijn bij het hof ingekomen?

Zijn het e-mailbericht van de raadsman en de brief van de verdachte om het cassatieberoep in te stellen binnen de cassatietermijn bij het hof ingekomen?

Het cassatieberoep is tijdig ingesteld, zodat het beroep ontvankelijk is. De redenen daarvoor staan vermeld in de conclusie van de advocaat-generaal. Daaruit volgt ook dat het cassatiemiddel – dat klaagt dat het hof in strijd met artikel 327a lid 3 Sv heeft volstaan met het opmaken van een verkort proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep en dat het hof zijn verkorte uitspraak niet heeft aangevuld met de bewijsmiddelen die het hof heeft gebruikt – terecht is voorgesteld.

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1874

Zaaknummer: 22/03632

Rechters: V. van den Brink, T. Kooijmans en R. Kuiper

Advocaten: R.J. Baumgardt

Wetsartikelen: 327a Sv

RECHTSPRAAK

Is het bevel mee te werken aan nader onderzoek van de uitgeademde lucht rechtsgeldig gegeven, ook al is daaraan geen voorlopig onderzoek van de uitgeademde lucht voorafgegaan?

Is het bevel mee te werken aan nader onderzoek van de uitgeademde lucht rechtsgeldig gegeven, ook al is daaraan geen voorlopig onderzoek van de uitgeademde lucht voorafgegaan?

Wenk

Het cassatiemiddel klaagt over het oordeel van het hof dat de verdachte niet heeft voldaan aan een bevel gedaan 'krachtens wettelijk voorschrift' als bedoeld in artikel 184 Sr. Het klaagt in het bijzonder over het oordeel van het hof dat het bevel van de opsporingsambtenaar om mee te werken aan een nader onderzoek van uitgeademde lucht, rechtsgeldig is gegeven.

De nota van wijziging bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de Wet van 28 september 2016, houdende wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet 1994, *Stb.* 2016, 353, waarbij de artikelen 55d en 55e Sv zijn ingevoegd, houdt onder meer in:

'De tweede wijziging die artikel 55e, eerste lid, bevat, is dat een vervolgonderzoek ook kan worden uitgevoerd indien op andere wijze dan door een onderzoek dat in artikel 55d Sv is genoemd, ten aanzien van de verdachte het vermoeden is gerezen dat hij onder invloed van alcohol verkeert. Zoals in paragraaf 4 van de nota naar aanleiding van het verslag is toegelicht, kan een dergelijk vermoeden ook worden verkregen op basis van de constatering dat de adem van de verdachte naar alcohol ruikt en hij een of meer uiterlijke kenmerken vertoont die wijzen op alcoholgebruik, bijvoorbeeld bloeddoorlopen ogen. In dat geval moet het mogelijk zijn dat een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht of een onderzoek naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties achterwege blijft. Mede om die reden is in het voorgestelde artikel 55d, eerste lid, Sv het geven van een bevel tot het verlenen van

medewerking aan een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht ook geformuleerd als een bevoegdheid van de opsporingsambtenaar en niet als een verplichting. Dat past ook bij de aard van het onderzoek. Het is een selectiemiddel dat vooraf gaat aan een adem- of bloedonderzoek dat het bewijs vormt van alcoholgebruik. Omdat het oorspronkelijke eerste lid van artikel 56a Sv (Hoge Raad: nu artikel 55e Sv) de mogelijkheid uitsloot dat op een andere manier dan door middel van een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht, een vermoeden van alcoholgebruik kan ontstaan, heb ik bij deze nota van wijziging erin voorzien dat indien tegen een verdachte op een andere manier dan door een voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht een vermoeden van alcoholgebruik is ontstaan, hij ter verkrijging van het bewijs van dat gebruik aan een adem- of bloedonderzoek onderworpen kan worden.'

(Kamerstukken II 2014/15, 33799, nr. 7, p. 5-6.)

Bij een vervolging voor het opzettelijk niet voldoen aan een bevel of een vordering 'krachtens wettelijk voorschrift gedaan' in de zin van artikel 184 Sr moet de rechter onderzoeken of het in de tenlastelegging bedoelde wettelijk voorschrift verbindend is en of het bevel rechtmatig is gegeven. (Vgl. HR 17 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3325.)

Op grond van artikel 55e lid 1 in samenhang met artikel 55d lid 1 Sv kan een opsporingsambtenaar de verdachte van een geweldsmisdrijf als bedoeld in artikel 55d lid 1 Sv bevelen medewerking te verlenen aan een nader onderzoek van uitgeademde lucht als het vermoeden bestaat dat hij alcohol heeft gebruikt boven de grenswaarde als bedoeld in artikel 55d lid 4 Sv. Die grenswaarde ligt, gelet op artikel 4 lid 1 Besluit, op 350 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht of 0,8 milligram alcohol per milliliter bloed. Uit de tekst van artikel 55e lid 1 Sv en uit de totstandkomingsgeschiedenis van die bepaling, zoals weergegeven onder 2.3.2, blijkt dat dit vermoeden niet alleen kan ontstaan op grond van een onderzoek als bedoeld in artikel 55d lid 1, aanhef en onder a, Sv maar ook 'op andere wijze', bijvoorbeeld op basis van de constatering dat de adem van de verdachte naar alcohol ruikt en hij een of meer uiterlijke kenmerken vertoont die wijzen op alcoholgebruik, zoals bloeddoorlopen ogen.

Het voor het bewijs gebruikte proces-verbaal houdt als waarneming van de betreffende opsporingsambtenaar in dat de verdachte rood doorlopen ogen had, smakkende geluiden maakte, met dubbele tong sprak en dat zijn adem naar alcohol rook. Kennelijk heeft het hof op grond hiervan geoordeeld dat die opsporingsambtenaar hieraan het vermoeden kon ontlenen dat de verdachte alcohol had gebruikt boven de grenswaarde als bedoeld in artikel 55d lid 4 Sv, zodat het bevel tot nader onderzoek op grond van artikel 55e lid 1 Sv rechtmatig is gegeven. Dat oordeel geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is toereikend gemotiveerd.

Het cassatiemiddel faalt.

De redactie, december 2024

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1873

Zaaknummer: 22/03047

Rechters: V. van den Brink, T. Kooijmans en R. Kuiper

Advocaten: J. Kuijper

Wetsartikelen: 184 Sr, 55d Sv en 55e Sv

RECHTSPRAAK

Heeft het Bureau Financieel Toezicht in de hoedanigheid van toezichthouder op het notariaat zelfstandig verschoningsrecht tegenover de politie en justitie in het geval van strafrechtelijk onderzoek?

Heeft het Bureau Financieel Toezicht in de hoedanigheid van toezichthouder op het notariaat zelfstandig verschoningsrecht tegenover de politie en justitie in het geval van strafrechtelijk onderzoek?

Wenk

Het cassatiemiddel klaagt over het oordeel van de rechtbank dat de klager in de hoedanigheid van toezichthouder als bedoeld in artikel 110 en 111a Wet op het notarisambt in dit geval geen zelfstandig verschoningsrecht toekomt.

De wetsgeschiedenis van artikel 110 en 111a Wet op het notarisambt houdt onder meer in:

- de memorie van toelichting:

‘Dit wetsvoorstel bevat een aantal voorstellen om de integriteit en kwaliteit van het notariaat te bevorderen. Allereerst wordt voorgesteld om algemeen toezicht in te voeren dat preventief van aard is, dat ook op de integriteit van de notaris ziet, dat niet beperkt wordt door het notariële beroepsgeheim en dat wordt uitgevoerd door een onafhankelijke toezichthouder: het Bureau Financieel toezicht (hierna: het Bureau), dat nu reeds belast is met het financieel toezicht op het notariaat.

(...)

De in de jurisprudentie erkende afgeleide geheimhoudingsplicht, dat tevens een afgeleid verschoningsrecht met zich meebrengt, rust op een ieder die uit hoofde van zijn dienstbetrekking, functie, hoedanigheid, of werkzaamheden kennis neemt van informatie die onder de geheimhoudingsplicht van de oorspronkelijke geheimhouder valt. Hiermee wordt

voorkomen dat vertrouwelijke informatie die valt onder het beroeps- of ambtsgeheim via anderen dan de oorspronkelijke geheimhouder alsnog openbaar wordt. De afgeleide geheimhoudingsplicht is analoog aan en van dezelfde omvang als de oorspronkelijke geheimhoudingsplicht. (...) Het verschoningsrecht volgt de geheimhoudingsplicht. Dit betekent dat telkens wanneer een uitzondering wordt gemaakt op de geheimhoudingsplicht, tevens de grond voor het verschoningsrecht komt te vervallen. (...)

Gezien het feit dat de notaris zijn diensten verleent als drager van een openbaar ambt, is een goed toezicht op die dienstverlening een waarborg voor blijvende aandacht voor de integriteit bij de uitoefening van zijn ambt.

(...)

De geheimhoudingsplicht van de notaris en de onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen dient om de vertrouwelijkheid van de gegevens van zijn cliënten te waarborgen, om zo de vertrouwensrelatie tussen de notaris en zijn cliënt te beschermen. De nieuwe uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht van de notaris en het daarbij behorende verschoningsrecht die hier worden voorgesteld, zijn onvermijdelijk van invloed op het vertrouwelijke karakter van de traditionele relatie tussen de notaris en zijn cliënt, ook indien deze laatste volkomen te goeder trouw is. Ditzelfde geldt voor de verruiming van de weigeringsplicht van de notaris. De bescherming die het ambtsgeheim aan de vertrouwelijkheid tussen notaris en zijn cliënt biedt, wordt in de uitwerking van de uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht echter zoveel mogelijk gewaarborgd. Dit doordat deze uitzondering in de bovengenoemde gevallen doelgebonden is en alleen geldt ten opzichte van degenen die belast zijn met de uitoefening van het toezicht, de uitvoering van een tuchtrechtelijk vooronderzoek, de uitoefening van de tuchtrechtspraak en het uitvoeren van intercollegiale kwaliteitstoetsen. Deze doelbinding van de uitzondering op de geheimhoudingsplicht aan specifieke doeleinden betekent dat indien een toezichthouder, een onderzoeker, de tuchtrechter of een kwaliteitstoetser kennis neemt van een cliëntdossier, op deze voor al hetgeen buiten deze doeleinden valt, een afgeleide geheimhoudingsplicht rust, waaraan het verschoningsrecht is verbonden. Met deze waarborg wordt een zorgvuldige balans gevonden tussen het belang van een goed en effectief toezicht en het bevorderen van de integriteit en kwaliteit van het notariaat enerzijds, en het maatschappelijk belang van het ambtsgeheim van de notaris en de vertrouwelijkheid van de relatie met zijn cliënt anderzijds.

(...)

De notaris is een publieke functionaris die van overheidswege (door de Kroon) is benoemd en die belast is met de uitoefening van openbaar gezag, en is derhalve een ambtenaar in de zin

van artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht (hierna: Sr). Daarmee valt de notaris onder de reikwijdte van artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv), dat de (ambtenaren van) het Bureau verplicht tot het doen van aangifte tegen een notaris bij het plegen van een misdrijf waarbij deze zijn bijzondere ambtsplicht heeft geschonden of gebruik heeft gemaakt van zijn ambt (zie eerste lid, onderdeel b, van artikel 162 Sv).

(...)

Concreet betekent dit dat het Bureau bij het doen van aangifte tegen een individuele notaris kan aangeven aan welke strafbare feiten deze zich heeft schuldig gemaakt en een beschrijving mag geven van de specifieke handelingen van de notaris die daaraan grondslag liggen. Bijzonderheden die herleidbaar zijn tot individuele cliënten dienen echter achterwege te worden gelaten. Bij een strafrechtelijk onderzoek dat eventueel volgt op de aangifte, kan het openbaar ministerie met toepassing van de strafvorderlijke onderzoeksbevoegdheden, zoals inbeslagneming bij een doorzoeking, zelf de beschikking verkrijgen over de informatie en bewijsmiddelen die nodig zijn voor vervolging. Indien deze informatie onder de geheimhoudingsplicht van de notaris valt, is het daarbij aan de rechter-commissaris om, conform de relevante jurisprudentie van de Hoge Raad, de afweging te maken of er sprake is van dusdanig uitzonderlijke omstandigheden dat van deze informatie kennis mag worden genomen en de geheimhoudingsplicht alsdan moet wijken voor het belang van de waarheidsvinding.'

(*Kamerstukken II 2009/10, 32250, nr. 3, p. 1 en 7-9.*)

- de nota naar aanleiding van het verslag:

'Ook artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv), dat openbare colleges en ambtenaren verplicht tot het doen van aangifte in geval van een misdrijf waarbij een bijzondere ambtsplicht is geschonden of gebruik is gemaakt van een ambt, of door het misdrijf inbreuk wordt gemaakt op een regeling waarvan de uitvoering of zorg voor de naleving aan hen is opgedragen, kent in het derde lid een verschoningsrecht tot waarborging van de geheimhoudingsplicht. Deze bepaling is bij aangifte tegen een notaris van toepassing op de toezichthouders van het BFT vanwege hun afgeleide geheimhoudingsplicht. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel is verduidelijkt dat hun geheimhoudingsplicht niet aan het doen van aangifte door het BFT tegen een notaris in de weg staat. Wel volgt uit de werking van die geheimhoudingsplicht een beperking die inhoudt dat bij de aangifte het prijsgeven van informatie die tot een cliënt herleidbaar is, niet is toegestaan. Deze beperking volgt uit de geheimhoudingsplicht en is inherent aan de werking van het ambtsgeheim. Indien het belang van aangifte tegen een cliënt of de notaris op voorhand en zonder enige rechterlijke toetsing of

afweging boven het belang van de geheimhoudingsplicht zou worden gesteld, leidt dit tot doorbreking van het gesloten systeem van waarborgen. Informatie die valt onder het ambtsgeheim zou dan door middel van het doen van aangifte via het BFT vrijelijk ter beschikking kunnen komen van opsporingsdiensten. Daarmee zou het notariële ambtsgeheim zijn beoogde werking verliezen en zinledig worden.'

(*Kamerstukken II 2009/10, 32250, nr. 6, p. 11.*)

- de memorie van antwoord:

'Het notariële ambtsgeheim ziet op informatie die aan de notaris als zodanig door zijn cliënt is toevertrouwd. Het gaat dus in beginsel om informatie over en afkomstig van een cliënt, hierna ook verkort aangeduid als «cliëntinformatie». Dit betekent dat op de overdracht van andersoortige informatie, ook al is deze informatie wel oorspronkelijk afkomstig van een notaris of heeft deze op een notaris als zodanig betrekking, de uit het notariële ambtsgeheim voortvloeiende (afgeleide) geheimhoudingsplicht nadrukkelijk niet van toepassing is. De functie van het ambtsgeheim is immers om de vertrouwelijkheid van de relatie tussen de notaris en zijn cliënt te beschermen, en ziet niet zozeer op de notaris als zodanig. (...)

Indien het BFT beschikt over cliëntinformatie is daarop dus altijd de afgeleide geheimhoudingsplicht van toepassing, ongeacht of deze informatie direct van de notaris dan wel via de KNB is verkregen. Bij de uitwisseling van anderszins vertrouwelijke informatie dan cliëntinformatie, bijvoorbeeld ten aanzien van de persoon van de notaris, geldt de algemene geheimhoudingsplicht van artikel 2:5 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). (...)

Zowel de kwaliteitstoetsing als het toezicht dragen in belangrijke mate bij aan de integriteit en kwaliteit van het notariaat. Dit dient het belang van de maatschappij in het algemeen maar dient ook in sterke mate het individuele belang van de burger die cliënt van een notaris is.'

(*Kamerstukken I 2010/11, 32250, E, p. 1-3 en 13.*)

Vooropgesteld moet worden dat het (professionele) verschoningsrecht – dat wegens het grote belang van de waarheidsvinding een uitzonderingskarakter heeft – slechts toekomt aan een beperkte groep van personen die uit hoofde van de aard van hun maatschappelijke functie verplicht zijn tot geheimhouding (vgl. HR 24 mei 2022, ECLI:NL:HR:2022:760, r.o. 4.3.1).

Artikel 218 Sv heeft het oog op personen die tot taak hebben aan anderen hulp te verlenen maar die deze taak slechts dan naar behoren kunnen vervullen als zij zich kunnen verschonen ten aanzien van geheimen die hun zijn toevertrouwd door hulpzoekenden die zonder de zekerheid van geheimhouding tegenover justitie aan de in deze bepaling bedoelde personen

geen hulp zouden vragen (vgl. HR 25 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4685, r.o. 5.5). Aan het verschoningsrecht van deze hulpverleners ligt ten grondslag dat het maatschappelijk belang dat de waarheid in een juridische procedure aan het licht komt, moet wijken voor het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het toevertrouwde om bijstand en advies tot de verschoningsgerechtigde moet kunnen wenden (vgl. HR 1 maart 1985, ECLI:NL:HR:1985:AC9066).

Onder bijzondere omstandigheden kan een verschoningsrecht toekomen aan een persoon die weliswaar niet behoort tot de hierboven bedoelde hulpverleners maar wel een maatschappelijke taak of functie verricht waarbij een geheimhoudingsplicht geldt. Allereerst moet met het effectief kunnen uitoefenen van de betreffende taak of functie een zwaarwegend maatschappelijk belang zijn gemoeid. Daarbij moet de reële mogelijkheid bestaan dat zonder het aanvaarden van een verschoningsrecht dit zwaarwegende maatschappelijke belang aanmerkelijk wordt geschaad. Tot slot moet het voorkomen van die schade zwaarder wegen dan het eveneens maatschappelijke belang dat de waarheid in een juridische procedure aan het licht komt. (Vgl. HR 25 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4685, r.o. 5.7 en HR 15 oktober 1999, ECLI:NL:HR:1999:AA3797, r.o. 3.4.)

Het BFT behoort niet tot de hierboven bedoelde hulpverleners. Het cassatiemiddel stelt de vraag aan de orde of het BFT niettemin in verband met zijn taak en functie als toezichthouder tegenover politie en justitie – daaronder ook begrepen (andere) opsporingsambtenaren als bedoeld in artikel 141 en 142 Sv – een beroep kan doen op een verschoningsrecht in geval van een strafrechtelijk onderzoek. De Hoge Raad beantwoordt deze vraag bevestigend. Dat berust op het volgende.

Op grond van artikel 22 Wet op het notarisambt is de notaris tot geheimhouding verplicht ten aanzien van alles waarvan hij uit hoofde van zijn werkzaamheid als zodanig kennisneemt, voor zover niet bij wet anders is bepaald. Dezelfde verplichting geldt op grond van die bepaling voor de personen die onder zijn verantwoordelijkheid werkzaam zijn voor alles waarvan zij kennis dragen uit hoofde van hun werkzaamheid. In artikel 111a Wet op het notarisambt is voorzien in een uitzondering op die hoofdregel in verband met het toezicht dat het BFT uitoefent op de naleving van het bepaalde bij of krachtens die wet door notarissen, toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen. Ten behoeve van dat toezicht zijn de notaris en de onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen ten opzichte van de personen die met dat toezicht zijn belast niet gehouden aan de geheimhoudingsplicht bedoeld in artikel 22 Wet op het notarisambt. Hierdoor kunnen zij niet tegenover het BFT een beroep doen op het verschoningsrecht en zijn zij op grond van artikel 5:20 lid 1 Awb verplicht alle medewerking te verlenen aan het BFT.

Bij dat toezicht geldt – zo volgt uit de onder 4.2 weergegeven wetsgeschiedenis – voor het BFT een geheimhoudingsplicht. Voor zover het daarbij gaat om informatie die aan de notaris als zodanig door zijn cliënt is toevertrouwd, geldt voor het BFT een afgeleide geheimhoudingsplicht gelijk aan die bedoeld in artikel 22 Wet op het notarisambt. Voor zover het gaat om anderszins vertrouwelijke informatie, is het BFT op grond van artikel 2:5 Awb verplicht tot geheimhouding, behalve voor zover enig wettelijk voorschrift het BFT tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit.

Blijkens die wetsgeschiedenis heeft de wetgever met dit stelsel willen voorzien in een ‘gesloten systeem van waarborgen’. Dat systeem brengt met zich dat de inperking van het verschoningsrecht van de notaris ‘doelgebonden’ is, in die zin dat deze inperking ten dienste staat van het toezicht van dat door het BFT wordt uitgeoefend en dat de betreffende informatie niet ‘vrijelijk ter beschikking’ mag komen van opsporingsdiensten. Uit die wetsgeschiedenis volgt verder als uitgangspunt dat – ook als het BFT aangifte heeft gedaan tegen een notaris – politie en justitie zelf het benodigde strafrechtelijk onderzoek doen bij een eventueel strafrechtelijk optreden tegen die notaris.

Zoals verder blijkt uit de hiervoor weergegeven wetsgeschiedenis, ligt aan de invoering van het in artikel 110 en 111a Wet op het notarisambt bedoelde toezicht ten grondslag dat een goed toezicht op de dienstverlening van de notaris een waarborg vormt voor de blijvende aandacht voor de integriteit bij de uitoefening van zijn ambt. Dit toezicht draagt volgens de wetgever in belangrijke mate bij aan de integriteit en kwaliteit van het notariaat en dient daarmee zowel het individuele belang van de cliënt van een notaris als het belang van de maatschappij in het algemeen.

Mede in het licht van de wetsgeschiedenis is met het effectief kunnen uitoefenen van het in artikel 110 en 111a Wet op het notarisambt bedoelde toezicht door het BFT een zwaarwegend maatschappelijk belang gemoeid. In dit stelsel van toezicht kunnen notarissen niet het verschoningsrecht, dat hun op grond van artikel 218 Sv toekomt, inroepen tegenover het BFT dat dit toezicht uitoefent, maar geldt daarbij wel het hierboven bedoelde ‘gesloten systeem van waarborgen’. Zonder het, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, aanvaarden van een zelfstandig – dat wil zeggen: een niet uitsluitend van het verschoningsrecht van de notaris afgeleid – verschoningsrecht van het BFT tegenover politie en justitie, zou dat zwaarwegende maatschappelijk belang aanmerkelijk kunnen worden geschaad. Het is immers, mede met het oog op het waarborgen van het genoemde ‘gesloten systeem’, voor de toezichthoudende taak essentieel dat het BFT zelfstandig kan optreden in het strafproces, bijvoorbeeld door een klaagschrift in te dienen overeenkomstig artikel 98 lid 4 Sv. Als het BFT in dit verband niet over een zelfstandig verschoningsrecht zou beschikken, kan dit tot gevolg hebben dat

notarissen niet of in beperkte mate bereid zullen zijn mee te werken – ook waar het gaat om het ongevraagd verstrekken van informatie aan het BFT – aan het toezicht uit vrees dat de door hen aangeleverde of, mede op basis daarvan, door het BFT anderszins verzamelde informatie ter kennis komt van derden, in het bijzonder van politie en justitie, anders dan dat die informatie door het BFT zelf in het kader en binnen de grenzen van zijn toezichthoudende taak aan derden kenbaar wordt gemaakt. Het zwaarwegende maatschappelijk belang van een goed werkend systeem van toezicht op het notariaat brengt daarom met zich dat aan het BFT een zelfstandig verschoningsrecht toekomt.

Het oordeel van de rechtbank dat aan de klager in het kader van zijn toezichthoudende taak in dit geval geen zelfstandig verschoningsrecht toekomt, is dus onjuist.

Het cassatiemiddel slaagt.

De Hoge Raad merkt nog het volgende op. Het zelfstandige verschoningsrecht dat het BFT, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, toekomt tegenover politie en justitie strekt zich uit tot de informatie die rechtstreeks verband houdt met de uitoefening van de toezichthoudende taak op het notariaat. Dit betreft zowel de – met het BFT gedeelde – informatie die aan de notaris als zodanig door een cliënt is toevertrouwd en die dus onder de geheimhoudingsplicht van de notaris valt, als anderszins vertrouwelijke informatie die het BFT in het kader van de toezichthoudende taak heeft verkregen. Verder ziet het zelfstandig verschoningsrecht van het BFT niet alleen op de informatie die het BFT heeft verkregen in het kader van dit toezicht maar ook op wat het BFT in dat kader zelf heeft medegedeeld, verricht of geadviseerd.

Ten slotte geldt ook voor dit zelfstandig verschoningsrecht dat het in zoverre niet absoluut is, dat zich zeer uitzonderlijke omstandigheden laten denken waarin het belang dat de waarheid aan het licht komt – ook ten aanzien van datgene waarover het verschoningsrecht van het BFT zich uitstrekt – zwaarder moet wegen dan het verschoningsrecht (vgl., over het verschoningsrecht van een notaris, HR 24 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1290).

De redactie, december 2024

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1875

Zaaknummer: 23/03299

Rechters: M.J. Borgers, A.L.J. van Strien, A.E.M. Röttgering, C. Caminada en T. Kooijmans

Advocaten: J. Boksem

Wetsartikelen: 218 Sv, 140 Sv, 141 Sv, 98 Sv en 552a Sv

RECHTSPRAAK

Heeft de deken als toezichthouder op de advocatuur zelfstandig verschoningsrecht in strafrechtelijke onderzoeken, en is er sprake van zeer uitzonderlijke omstandigheden waarvoor het verschoningsrecht van de deken moet wijken?

Heeft de deken als toezichthouder op de advocatuur zelfstandig verschoningsrecht in strafrechtelijke onderzoeken, en is er sprake van zeer uitzonderlijke omstandigheden waarvoor het verschoningsrecht van de deken moet wijken?

Wenk

Beoordeling van het eerste cassatiemiddel

Het cassatiemiddel klaagt over het oordeel van de rechtbank dat de klaagster in de hoedanigheid van toezichthouder als bedoeld in artikel 45a Advocatenwet in dit geval een zelfstandig verschoningsrecht toekomt.

De wetsgeschiedenis van artikel 45a Advocatenwet houdt onder meer in:

- de tweede nota van wijziging:

‘Binnen het Nederlandse rechtsbestel neemt de advocatuur een uitzonderlijke positie in, die een belangrijke factor vormt voor het goede functioneren van dat rechtsbestel. De advocatuur heeft tot taak op te komen voor de individuele belangen van rechtzoekenden en te bewaken dat rechtzoekenden een goede toegang tot de rechter en het recht hebben. Daarmee bestaat er een sterk publiek belang bij een kwalitatief goede en integere advocatuur. Om aan zijn taak invulling te kunnen geven, beschikt de advocaat over verschillende privileges. (...)’

Er moet in de samenleving het vertrouwen bestaan dat de bijzondere positie en de daarmee verband houdende privileges alleen worden gebruikt voor de taken waarvoor deze zijn

toegekend, en niet worden misbruikt voor andere doeleinden. Zonder dit vertrouwen bestaat het gevaar dat de legitimiteit van de bijzondere positie ter discussie komt te staan. Voor dit vertrouwen is onder meer vereist dat er goed toezicht is, dat dient te waarborgen dat voorschriften die voor advocaten gelden nauwgezet worden gevolgd en dat privileges niet worden misbruikt. (...) Het toezicht moet zodanig zijn dat overtredingen vroegtijdig worden gesignaleerd en dat er voldoende effect van uitgaat om advocaten waakzaam te houden op normschendingen.

(...)

Zoals hierboven al is aangegeven, is het algemeen belang sterk gediend met een modern en goed werkend systeem van toezicht op advocaten. Het dient eraan bij te dragen dat rechtzoekenden, afnemers van diensten van advocaten, erop kunnen vertrouwen dat hun advocaten integer zijn en kwalitatief goede diensten leveren.

(...)

Het verschoningsrecht volgt de geheimhoudingsplicht. Dit betekent dat telkens wanneer een uitzondering wordt gemaakt op de geheimhoudingsplicht, tevens de grond voor het verschoningsrecht komt te vervallen.

(...)

De uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht van de advocaat en het daarbij behorende verschoningsrecht zijn onvermijdelijk van invloed op het vertrouwelijke karakter van de relatie tussen de advocaat en diens cliënt. De bescherming die de geheimhoudingsplicht aan de vertrouwelijkheid van deze relatie biedt, wordt in de uitwerking van de genoemde uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht echter zoveel mogelijk gewaarborgd. Dit gebeurt doordat deze uitzonderingen in de bovengenoemde gevallen doelgebonden zijn en alleen gelden ten opzichte van degenen die belast zijn met het de uitoefening van het toezicht, de uitvoering van een tuchtrechtelijk vooronderzoek, de uitoefening van de tuchtrechtspraak en het uitvoeren van intercollegiale kwaliteitstoetsen. De binding van een uitzondering op de geheimhoudingsplicht aan specifieke doeleinden betekent dat indien een toezichthouder, een (voor)onderzoeker, de tuchtrechter of een kwaliteitstoetser kennis neemt van een cliëntdossier, op deze voor al hetgeen buiten deze doeleinden valt een afgeleide geheimhoudingsplicht rust, waaraan het verschoningsrecht is verbonden. Met deze waarborg wordt een zorgvuldige balans gevonden tussen het belang van een goed en effectief toezicht en het bevorderen van de integriteit en kwaliteit van de advocatuur enerzijds, en het maatschappelijk belang bij de geheimhoudingsplicht van de advocaat en de vertrouwelijkheid van diens relatie met zijn cliënt anderzijds.

(...)

Het feitelijk houden van toezicht (waaronder het inzien van advocatendossiers) wordt primair opgedragen aan de lokale dekens. (...) Dekens genieten groot respect en aanzien onder advocaten en dwingen door hun natuurlijk gezag eenvoudiger dan anderen spontane medewerking van advocaten aan onderzoeken af.

(...)

Op grond van het derde lid van artikel 45b geldt ten behoeve van het houden van toezicht een doorbreking van de geheimhoudingsplicht. Zie over deze doorbreking en de afgeleide geheimhoudingsplicht de toelichting op het nieuwe artikel 11a. Op de toezichthouders rust een afgeleide geheimhoudingsplicht voor zover zij kennis nemen van informatie die valt onder de geheimhoudingsplicht van de advocaat. Artikel 162, derde lid, van het Wetboek van strafvordering bevat een verschoningsrecht voor geheimhouders. Daarmee worden de toezichthouders echter niet ontslagen van hun plicht tot het doen van aangifte tegen een advocaat, aangezien het beroepsgeheim uiteindelijk strekt tot bescherming van vertrouwelijke informatie met betrekking tot de cliënt van de advocaat. De advocaat heeft immers een geheimhoudingsplicht ten opzichte van zijn cliënt. Wel betekent dit dat ingevolge de afgeleide geheimhoudingsplicht er bij de aangifte tegen een advocaat geen informatie mag worden verschaft die herleidbaar is tot individuele cliënten. Met betrekking tot de eventuele verstrekking van die gegevens door de dekens en overige toezichthouders zijn de afgeleide geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht onverkort op hen van toepassing. Concreet betekent dit dat het college van toezicht bij het doen van aangifte tegen een individuele advocaat kan aangeven aan welke strafbare feiten deze zich vermoedelijk heeft schuldig gemaakt en een beschrijving mag geven van de specifieke handelingen van de advocaat die daaraan ten grondslag liggen. Bijzonderheden die herleidbaar zijn tot individuele cliënten moeten daarbij echter achterwege worden gelaten. Bij een strafrechtelijk onderzoek dat eventueel volgt op de aangifte, kan het openbaar ministerie met toepassing van de strafvorderlijke onderzoeksbevoegdheden, zoals inbeslagneming bij een doorzoeking, zelf de beschikking verkrijgen over de informatie en bewijsmiddelen die nodig zijn voor een eventuele vervolging.'

(*Kamerstukken II 2011/12, 32382, nr. 10, p. 31, 35, 51-52 en 65-67.*)

- de nota naar aanleiding van het nader verslag:

'De onafhankelijke positie van de advocatuur is naar het oordeel van de regering essentieel voor het goed functioneren van de rechtsorde. Een advocaat moet zich geheel vrij voelen om op te komen voor de belangen van zijn cliënt en om in voorkomende gevallen ten behoeve van

zijn cliënt tegen de overheid te procederen. De rijksoverheid dient geen inzage te hebben in cliëntendossiers van advocaten, onder meer omdat diezelfde overheid de wederpartij kan zijn van cliënten, bijvoorbeeld – via het openbaar ministerie – in strafzaken. Een advocaat mag zich niet bevreesd voelen nadelige consequenties te ondervinden voor zichzelf of zijn cliënt van een gerechtvaardigde procedure en een gerechtvaardigde procesopstelling. Anders gezegd: de rijksoverheid dient voldoende afstand tot de advocatuur te bewaren en zich niet onnodig in de vrije beroepsuitoefening te mengen.

(...)

Cliëntengegevens die onder de geheimhoudingsplicht van de advocaat vallen, vallen ook geheel onder de afgeleide geheimhoudingsplicht van de toezichthouder. Die gegevens kunnen door de toezichthouder bijvoorbeeld niet vrijelijk worden gedeeld met anderen, zoals het openbaar ministerie. Langs deze weg is verzekerd dat ook controles in het kader van het preventief toezicht geen inbreuk vormen op vertrouwelijke cliëntengegevens.’

(Kamerstukken II 2012/13, 32382, nr. 13, p. 12 en 30-31.)

Vooropgesteld moet worden dat het (professionele) verschoningsrecht – dat wegens het grote belang van de waarheidsvinding een uitzonderingskarakter heeft – slechts toekomt aan een beperkte groep van personen die uit hoofde van de aard van hun maatschappelijke functie verplicht zijn tot geheimhouding (vgl. HR 24 mei 2022, ECLI:NL:HR:2022:760, r.o. 4.3.1).

Artikel 218 Sv heeft het oog op personen die tot taak hebben aan anderen hulp te verlenen maar die deze taak slechts dan naar behoren kunnen vervullen als zij zich kunnen verschonen ten aanzien van geheimen die hun zijn toevertrouwd door hulpzoekenden die zonder de zekerheid van geheimhouding tegenover justitie aan de in deze bepaling bedoelde personen geen hulp zouden vragen (vgl. HR 25 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4685, r.o. 5.5). Aan het verschoningsrecht van deze hulpverleners ligt ten grondslag dat het maatschappelijk belang dat de waarheid in een juridische procedure aan het licht komt, moet wijken voor het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het toevertrouwde om bijstand en advies tot de verschoningsgerechtigde moet kunnen wenden (vgl. HR 1 maart 1985, ECLI:NL:HR:1985:AC9066).

Onder bijzondere omstandigheden kan een verschoningsrecht toekomen aan een persoon die weliswaar niet behoort tot de hierboven bedoelde hulpverleners maar wel een maatschappelijke taak of functie verricht waarbij een geheimhoudingsplicht geldt. Allereerst moet met het effectief kunnen uitoefenen van de betreffende taak of functie een zwaarwegend maatschappelijk belang zijn gemoeid. Daarbij moet de reële mogelijkheid bestaan dat zonder het aanvaarden van een verschoningsrecht dit zwaarwegende maatschappelijke belang

aanmerkelijk wordt geschaad. Tot slot moet het voorkomen van die schade zwaarder wegen dan het eveneens maatschappelijke belang dat de waarheid in een juridische procedure aan het licht komt. (Vgl. HR 25 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4685, r.o. 5.7 en HR 15 oktober 1999, ECLI:NL:HR:1999:AA3797, r.o. 3.4.)

De deken – hoewel ook zelf advocaat – behoort in de hoedanigheid van toezichthouder op de advocatuur niet tot de onder 5.2.2 bedoelde hulpverleners. Het cassatiemiddel stelt de vraag aan de orde of de deken niettemin in verband met de taak en functie als toezichthouder tegenover politie en justitie – daaronder ook begrepen (andere) opsporingsambtenaren als bedoeld in artikel 141 en 142 Sv – een beroep kan doen op een verschoningsrecht in geval van een strafrechtelijk onderzoek. De Hoge Raad beantwoordt deze vraag, in het licht van wat hierboven is vooropgesteld, bevestigend. Dat berust op het volgende.

Op grond van artikel 11a Advocatenwet is de advocaat tot geheimhouding verplicht ten aanzien van alles waarvan hij uit hoofde van zijn beroepsuitoefening als zodanig kennis neemt, voor zover niet bij wet anders is bepaald. Dezelfde verplichting geldt op grond van die bepaling voor medewerkers en personeel van de advocaat en voor andere personen die betrokken zijn bij de beroepsuitoefening. In artikel 45a Advocatenwet is voorzien in een uitzondering op die hoofdregel in verband met het toezicht dat de deken van de orde in het arrondissement uitoefent op de naleving van het bepaalde bij of krachtens die wet door advocaten die kantoor houden in dat arrondissement. Ten behoeve van dat toezicht zijn de advocaat, de medewerkers en het personeel van de advocaat en andere personen die bij de beroepsuitoefening zijn betrokken, niet gehouden aan de geheimhoudingsplicht bedoeld in artikel 11a Advocatenwet. Hierdoor kunnen zij niet tegenover de deken een beroep doen op het verschoningsrecht en zijn zij op grond van artikel 5:20 lid 1 Awb verplicht alle medewerking te verlenen aan de deken.

Bij dat toezicht geldt voor de deken en voor de door hem ten behoeve van de uitoefening van het toezicht ingeschakelde medewerkers, personeel en andere personen een geheimhoudingsplicht. Voor zover het daarbij gaat om informatie die aan de advocaat als zodanig door zijn cliënt is toevertrouwd, geldt voor de deken op grond van artikel 45a lid 2 Advocatenwet een geheimhoudingsplicht gelijk aan die bedoeld in artikel 11a Advocatenwet. Voor zover het gaat om anderszins vertrouwelijke informatie, is de deken op grond van artikel 2:5 Awb verplicht tot geheimhouding, behalve voor zover enig wettelijk voorschrift de deken tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit.

Blijkens de onder 4.2 vermelde wetsgeschiedenis heeft de wetgever voorzien in een stelsel waarin de inperking van het verschoningsrecht van de advocaat 'doelgebonden' is, in die zin dat deze inperking ten dienste staat van het toezicht dat door de deken wordt uitgeoefend en

dat de betreffende informatie niet 'vrijelijk' kan worden gedeeld met anderen, zoals het openbaar ministerie. Uit die wetsgeschiedenis volgt verder als uitgangspunt dat – ook als de deken aangifte heeft gedaan tegen een advocaat – politie en justitie zelf het benodigde strafrechtelijk onderzoek doen bij een eventueel strafrechtelijk optreden tegen die advocaat.

Zoals verder blijkt uit de hiervoor weergegeven wetsgeschiedenis, ligt aan de invoering van het in artikel 45a Advocatenwet bedoelde toezicht ten grondslag dat een sterk publiek belang bestaat bij een kwalitatief goede en integere advocatuur en dat het algemeen belang sterk is gediend met een goed werkend systeem van toezicht op advocaten. In de wetsgeschiedenis is in dit verband verder tot uitdrukking gebracht dat een onafhankelijke, integere en kwalitatief hoogwaardige advocatuur onmisbaar is voor het goed functioneren van de rechtsstaat (*Kamerstukken II 2012/13, 32382, nr. 13, p. 1*) en dat een effectief stelsel van toezicht, in het licht van de positie van de advocaat in de Nederlandse rechtsorde, essentieel is (*Kamerstukken II 2011/12, 32382, nr. 11, p. 3*).

Mede in het licht van de wetsgeschiedenis is met het effectief kunnen uitoefenen van het in artikel 45a Advocatenwet bedoelde toezicht door de deken een zwaarwegend maatschappelijk belang gemoeid. In dit stelsel van toezicht kunnen advocaten niet het verschoningsrecht, dat hun op grond van artikel 218 Sv toekomt, inroepen tegenover de deken die dit toezicht uitoefent, maar is de betreffende inperking van het verschoningsrecht wel doelgebonden. Zonder het, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, aanvaarden van een zelfstandig – dat wil zeggen: een niet uitsluitend van het verschoningsrecht van de advocaat afgeleid – verschoningsrecht van de deken tegenover politie en justitie, zou dat zwaarwegende maatschappelijk belang aanmerkelijk kunnen worden geschaad. Het is immers voor de toezichthoudende taak essentieel dat de deken zelfstandig kan optreden in het strafproces, bijvoorbeeld door een klaagschrift in te dienen overeenkomstig artikel 98 lid 4 Sv. Als de deken in dit verband niet over een zelfstandig verschoningsrecht zou beschikken, kan dit tot gevolg hebben dat advocaten niet of in beperkte mate bereid zullen zijn mee te werken – ook waar het gaat om het ongevraagd verstrekken van informatie aan de deken – aan het toezicht uit vrees dat de door hen aangeleverde of, mede op basis daarvan, door de deken anderszins verzamelde informatie ter kennis komt van derden, in het bijzonder van politie en justitie, anders dan dat die informatie door de deken zelf in het kader en binnen de grenzen van zijn toezichthoudende taak aan derden kenbaar wordt gemaakt. Het zwaarwegende maatschappelijk belang van een goed werkend systeem van toezicht op de advocatuur brengt daarom – in het licht van wat onder 5.2.3 is vooropgesteld – met zich dat aan de deken een zelfstandig verschoningsrecht toekomt.

Het zelfstandige verschoningsrecht dat de deken, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, toekomt tegenover politie en justitie strekt zich uit tot de informatie die rechtstreeks verband

houdt met de uitoefening van de toezichthoudende taak op de advocatuur. Dit betreft zowel de – met de deken gedeelde – informatie die aan de advocaat als zodanig door een cliënt is toevertrouwd en die dus onder de geheimhoudingsplicht van de advocaat valt, als anderszins vertrouwelijke informatie die de deken in het kader van de toezichthoudende taak heeft verkregen.

Het oordeel van de rechtbank dat aan de klaagster in het kader van haar toezichthoudende taak in dit geval een zelfstandig verschoningsrecht toekomt, is dus juist.

Het cassatiemiddel faalt.

De Hoge Raad merkt nog het volgende op over het object van het zelfstandige verschoningsrecht dat de deken, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, toekomt tegenover politie en justitie. Het gaat hierbij niet alleen om de informatie die de deken heeft verkregen in het kader van het toezicht maar ook om wat de deken in dat kader zelf heeft medegedeeld, verricht of geadviseerd.

Ten slotte geldt ook voor dit zelfstandig verschoningsrecht dat het in zoverre niet absoluut is, dat zich zeer uitzonderlijke omstandigheden laten denken waarin het belang dat de waarheid aan het licht komt – ook ten aanzien van datgene waarover het zelfstandige verschoningsrecht van de deken zich uitstrekt – zwaarder moet wegen dan het verschoningsrecht (vgl. HR 24 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1290).

Beoordeling van het tweede cassatiemiddel

Het cassatiemiddel klaagt over de motivering van het oordeel van de rechtbank dat zich geen zeer uitzonderlijke omstandigheden voordoen op grond waarvan het verschoningsrecht van de klaagster moet wijken voor het belang van waarheidsvinding.

Het verschoningsrecht dat de deken van de Orde van Advocaten, in geval van een strafrechtelijk onderzoek, tegenover politie en justitie toekomt in de hoedanigheid van toezichthouder als bedoeld in artikel 45a Advocatenwet is in zoverre niet absoluut, dat zich zeer uitzonderlijke omstandigheden laten denken waarin het belang dat de waarheid aan het licht komt – ook ten aanzien van datgene waarover zijn verschoningsrecht zich uitstrekt – zwaarder moet wegen dan het verschoningsrecht. De vraag of zich zo uitzonderlijke omstandigheden voordoen laat zich niet in het algemeen beantwoorden. Voor het oordeel dat van zeer uitzonderlijke omstandigheden – en dus van een uitzondering op de hoofdregel met betrekking tot het verschoningsrecht – sprake is, gelden zware motiveringseisen.

Daarbij komt in een geval als dit betekenis toe aan de aard en de ernst van het strafbaar feit

waarvan het vermoeden bestaat dat het is begaan, de aard en de inhoud van het materiaal waarover zich het verschoningsrecht uitstrekt in verband met het belang dat door het toekennen van een zelfstandig verschoningsrecht aan de deken wordt gediend, de mate waarin de betrokken belangen waaronder (het belang van) het effectief kunnen uitoefenen van toezicht door de deken worden geschaad als het verschoningsrecht wordt doorbroken en de omstandigheid dat de gegevens niet op een andere manier kunnen worden verkregen. (Vgl., over het verschoningsrecht van een notaris, HR 24 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1290.)

De rechtbank heeft overwogen dat de omvangrijke fraude waarop het strafrechtelijk onderzoek van de officier van justitie ziet weliswaar een ernstig feit betreft dat voor grote maatschappelijke onrust heeft gezorgd, temeer omdat deze is gepleegd binnen het kantoor van de landsadvocaat, maar dat die omstandigheid op zichzelf niet voldoende is voor het aannemen van zeer uitzonderlijke omstandigheden waarvoor het verschoningsrecht van de klaagster moet wijken. Daarbij heeft de rechtbank van belang geacht dat het strafrechtelijk onderzoek ziet op fraude in het kader van de notariële praktijk van het kantoor van de landsadvocaat en dat geen sprake is van een verdenking tegen de advocaten van dat kantoor van wie de klaagster in het kader van haar onderzoek informatie heeft gekregen. Verder heeft de rechtbank bij haar oordeel betrokken dat onvoldoende is gebleken dat met het gebruik van de in beslag genomen stukken een zeer zwaarwegend opsporingsbelang is gemoeid, en dat de officier van justitie niet heeft weersproken dat deze informatie op andere wijze zou kunnen worden verkregen.

Gelet hierop en in het licht van wat hierboven is vooropgesteld, is het oordeel van de rechtbank dat geen sprake is van zeer uitzonderlijke omstandigheden die de doorbreking van het betreffende verschoningsrecht van de klaagster rechtvaardigen, niet onbegrijpelijk.

Het cassatiemiddel faalt.

De redactie, december 2024

Instantie: Hoge Raad

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:NL:HR:2024:1876

Zaaknummer: 24/00140

Rechters: M.J. Borgers, A.L.J. van Strien, A.E.M. Röttgering, C. Caminada en T. Kooijmans

Wetsartikelen: 218 Sv, 140 Sv, 141 Sv, 98 Sv en 552a Sv